

METALLINPALA LÖYTYI RANNALTA

HUVILA

- Ja näyttöhän oli täällä tänään kolmelta.

Kysymyksenäni oli oikeastaan retorinen, sillä kyllähän hyvin tiesin näytön ja sen ajankohdan. Olipahan eräänlainen keskustelunavaus.

- Kyllä, tervetuloa.

Vastaanottaja oli lähes eläkeiässä oleva herrasmiehen oloinen henkilö, joka esittäytymisten jälkeen totesi, että välittäjälle oli tullut yllättävä este ja että sen vuoksi hän on itse paikalla. Sen jälkeen hän kysyi

- Haluatteko, että kerron jotakin huvilasta vai kierrättekö ensin taloa itse, että kiinnostaako tämä ollenkaan teitä.
- Kiitos, kierrän mielelläni itse.

Olin jo oikeastaan tehnyt ostopäätöksen, sillä olin unelmoinut huvilasta Hangossa jo pitkään. Rahojen riittävyys vaan oli ollut ongelma. Mutta se oli ratkennut uskomattomalla tavalla.

Eräänä päivänä sain soiton asianajajalta. Ainahan asianajajan yhteydenotto ei ollut positiivinen asia, mutta nyt oli.

Enoni, joka oli jo vuosikymmeniä asunut Malesiassa, oli kuollut. Ja perunkirjoitusta hoitavan asianajan mukaan muita perillisiä ei ollut kuin minä. Enoni oli aikoinaan perinyt ison asunnon Kaivopuistossa Helsingissä ja sen jälkeen muuttanut Malesiaan ja vuokrannut asunnon. Vuokrarahoilla hän oli sitten elänyt leveästi Malesiassa, mutta ei luultavasti ollut ymmärtänyt kuinka paljon asunnon arvo oli vuosikymmenien aikana kasvanut. Tai sitten oli katsonut, että järjestely toimii hyvin ilman asunnon myymistäkin. Ihan miten vaan, lopputulos sopi minulle oikein hyvin.

Perinnönjaossa sihteeri viimeisteli papereita ja samalla asianajaja tappoi aikaa jutustelemalla. Eräessä vaiheessa hän kysyi tunsinko hyvinkin testamentinjättäjän.

Mietin ehkä liiankin pitkän ajan, sillä huomasin läsnäolijoiden kiinnostuksen vastaukseeni kasvavan.

Lopulta hieman epäröiden sanoin, että hämärästi muistelen joskus pienenä lapsena tavanneeni enoni.

Myöhemmin asianajaja sanoi neuvotteluhuoneen oven ulkopuolella sihteerilleen

- Taas yksi esimerkki miksi testamentin tekeminen kannattaisi. Olisi voinut testamentata vaikka...

Asianajaja keskeytti lauseen, kun huomasi minun kenties kuulevan. Olin lähellä itse jatkaa

- ... vaikka kissayhdistykselle, mutta annoin olla.

Kiertelin nyt kuitenkin taloa, jotta en näyttäisi liian innokkaalta, sillä edessä oli pakollinen tinkimisrituaali.

- Vaikuttaa ihan hyvältä ja mielenkiintoiselta, sanoin

- Mutta aika paljonhan tässä joutuu tekemään remonttia.

Itse asiassa en aikonut remontoida paljoakaan, sillä halusin säilyttää vanhan puutalon hengen, vaikka se sitten tarkoittaisikin joitakin epämukavuuksiksi katsottavia.

Ostopäätökseen eivät tietenkään koskaan vaikuta seinillä olevat taulut, mutta luonnollisesti tuli niitäkin katseltua. Ei mitään erityisiä eikä minun makuuni, joten myyjä saisi mielellään viedä ne mukaansa.

Sitten katseeni osui erikoiseen pieneen eräänlaiseen tauluun. Se oli leveydeltään 20 cm, korkeudeltaan 15 cm ja syvyydeltään 4 cm. Muodoltaan se oli puinen laatikkomainen kehikko lasikannella. Ja sen sisällä oli takaseinään kiinnitettynä joku ruosteinen metallinpala.

Kun tämä poikkesi niin paljon kaikista muista huoneistossa olevista esineistä, uteliaisuuteni heräsi ja kysyin

- Ja mikähän tämä lienee?

Vastaus oli lievästi välttelevä

- No, se on kyllä aika pitkä tarina ... mutta kyllä mielenkiintoinen.

Yllätin jopa itsenikin, kun spontaanisti sanoin

- Teen kyllä teille kirjallisen tarjouksen ja jos hinnasta lopulta päästään yksimielisyyteen, yksi kaupan lisäehto on, että saan kuulla tarinan.

Myyjä naurahti tälle harvinaiselle kauppaehdolle ja totesi

- Sehän kyllä käy ... ja itse asiassa kerron sen sitten aikanaan mielelläni, on se sen verran erikoinen.

CASINOLLA

- Onneksi olkoon, ja tässä ovat sitten avaimet.

Molempien lakimiehet olivat aika pian päässeet yhteisymmärrykseen ja kaupat oli lopulta saatu aikaan melko nopeasti. Kauppakirja allekirjoitettiin Casinolla ja lakimiesten poistuttua jäimme myyjän kanssa baarin ääreen vielä keskustelemaan

- Kiitos hyvin sujuneesta kaupan teosta, yritän ylläpitää taloa sen arvon mukaisesti.

Ja nyt sitten kuten aikaisemmin sovimme, saan tilaisuuden tarjota täällä illallisen.

- Niin, ja onhan se yksi kauppakirjan ehdoista vielä täyttämättä. Lakimieheni kyllä naureskeli ehdolle, ja varsinkin sen täyttämättä jättämiselle asetettuun poikkeuksellisen korkeaan sopimussakkoon.
- No niin sille nauroi minunkin lakimieheni. Mutta minua nyt vaan kovasti kiinnostaa se tarina. Olen aina ollut kiinnostunut historiasta. Siihen liittyy myös kiinnostukseni Hangon vanhoihin puutaloihin.
- Jos minä saan kuitenkin tarjota aperitiivin. Ei sitten suuta niin paljoa kuivaa tarinan aikana. Tarina on sellainen, jollaisena olen sen itse tädiltäni kuullut.
- Lapsettomalla tädilläni, talon edellisellä omistajalla, oli tapana kuolemaansa saakka käydä päivittäisellä kävelylenkillä Hangon rannoilla, milloin missäkin.

Eräällä tällaisella lenkillä hänen silmänsä havaitsivat ruostuneen metallinpalasen hiekassa aivan vesirajassa siten, että aallot aina välillä huuhtoivat hiekkaa sen päälle. Tädilläni oli myös tapana poimia rannalta roskia ja varsinkin teräviä esineitä, etteivät lapset vaan loukkaisi itseään niihin. Tätini kengät hieman kastuivat, mutta hän sai esineen poimittua ylös. Siinä oli pari reikää sekä joitakin numeroita ja kyrillisiä aakkosia. Mutta ei siitä oikein selvää saanut mikä se oli ja hän päätti ottaa sen mukaan. Seuraavana yönä esine palasi hänen uniinsa niin, että hänen oli vaikea nukkua. Herättyään tätini päätti yrittää ottaa selville mikä tuo mystinen esine oikein oli. Hänellä oli muutakin asiaa Helsinkiin, joten hän sopi tapaamisen Erottajan Strindberg-kahvilaan vanhan luokkakaverinsa kanssa. Luokkakaveri oli jo eläköitynyt historian emeritusprofessori Helsingin yliopistolta.

- No näytäs nyt sitten sitä ihme-esinettä. Ettei vaan olisi pullonkorkki tai säilyketölkin palanen.
- Kiitos ... Oh-hoh. Mistäs sinä tämän olet löytänyt? Sinullahan on jonkin verran myös karjalaisia juuria. Oletko käynyt Kannaksella paikkoja katselemassa ja tämän sieltä löytänyt? Ja eivätkö naapurin tullimiehet huomanneet ja tehneet kysymyksiä. Yleensä kyselevät pienemmistäkin asioista.
- Ei kun Hangosta rantavedestä löysin.
- Niinpä tietysti! Hankohan oli jatkosodassa jonkin aikaa miehitettyinä.
- No mikä tuo nyt sitten on?

- No tämän on ilmiselvä venäläisen sotilaan tuntolevy.
- Vai niin, olipa yllätys. Saatko siitä enemmän selville?
- Enpä oikein. Mutta voin ohjata sinut seuraajalleni yliopistossa, joka voi yrittää enemmän selvittää asiaa. Ja mitenkäs on nyt sitten sen palkkioni laita. Valitsen kahvin ja mansikkakakun palasen.

PIETARISSA

Emeritusprofessorin seuraaja oli antanut pienelle opiskelijaryhmälle harjoitustyöksi yrittää selvittää lisää esineen taustaa. Kovin paljoa lisäinformaatiota ei oltu saatu, mutta he olivat olleet yhteydessä kollegoihin Pietarin yliopistossa. Sieltä oli nimetty virasto ja arkisto, josta voisi saada lisäselvitystä.

Tätini oli muutenkin menossa sukujuurien selvittelymatkalle Karjalan Kannakselle, joten hän päätti samalla käydä Pietarissa tuossa virastossa. Koska hän ei osannut venäjää, hän pyysi mukaansa sukuseurueen oppaana toimineen ystävällisen naisen, joka puhui erinomaista suomea.

- Tämä se kai nyt sitten on. Onpa rumaksi päästetty alun perin hieno talo, tätini sanoi pahoitellen tulkilleen avatessaan arkiston ovea.
- Ei neuvostoaikana täällä paljoa rakennusten kunnosta ja varsinkaan ulkonäöstä välitetty. Soitin muuten etukäteen virastoon, jotta vierailumme sujuisi mahdollisimman joustavasti. Meitä odotetaan aulassa.
- Tervetuloa, sanoi yrmeän näköinen virkamies venäjäksi.
- Tätini ymmärsi vaikka tulkki ei sanaa kääntänytkään. Muutaman sanan venäjää osaa jokainen suomalainen.

Tulkki näytti tuntolevyn paperikopiota – tätini ei ollut uskaltanut ottaa levyä sen poisottamisen pelossa mukaan virastoon - ja alkoi selittää asiaa. Virkailija murahteli muutaman kerran. Lieneekö tuo mies koskaan hymyillyt, tätini mielti. Mitä enemmän mies murahteli, sitä enemmän tulkki lisäsi vauhtia puheessaan. Lopulta tulkki sanoi tädilleni, että virkailija oli kovin vastahakoinen eikä kuuntele mitään perusteluja. Kieltää vaan kategorisesti.

Tätini oli todella pettynyt eikä keksinyt muutakaan sanoa kuin että

- Lähdetään nyt sitten pois miettimään asiaa.

Ja kääntyi kannoillaan.

- Hetkinen,
sanoi tulkki
- Tiedän tämän pelin säännöt. Puhukaa nyt minulle parikymmentä sekuntia ihan mitä vaan.

Tätini puhui sitten säästä vähän aikaa, jonka jälkeen tulkki alkoi ”kääntää” hänen sanojaan.

Virkailijan asenne alkoi muuttua ja hän jopa nyökkäsi pariin otteeseen. Lopulta mies kääntyi ympäri ja viittoi seuraamaan itseään. Seurasi loputtomilta tuntuvia käytäviä, joissa levisi vanhan paperin tuoksu. Eikä ihmekään, oltiinhan arkistossa.

Kun he lopulta saapuivat toimistoon, virkailija poistui kopio tuntolevystä mukanaan. Tuolloin tätini kysyi millä keinolla tulkki oli onnistunut asiassa.

- Kuten sanoin, venäläisenä osaan tämän pelin. Kerroin hänelle – kääntäen edukseni hänen omat perustelunsa – että ymmärrät hyvin kuinka vaikeaan asemaan hänet saatat. Hän joutuu käyttämään arvokasta aikaansa asiaan, joka ei hänelle kuulu. Hän saattaa joutua esimiehensä kanssa vaikeuksiin jne. jne.
- Ja tämä sitten sai hänet suopeaksi.
- Ei aivan vielä,
tulkki sanoi ovelasti hymyillen,
- Ja jatkoin, että siksi olet tietysti valmis palkitsemaan hänen poikkeukselliset vaivansa.
- No niinpä tietysti! Paljonko?
- Sinulle suomalaisena ei mikään merkittävä summa.

Kesti pitkään ennen kuin mies palasi. Tulkin mukaan virkailija luultavasti poltteli jossakin tupakkaa antaakseen kuvan, että homma oli vaikea ja että korvauksen siksikin piti olla vähän suurempi. Mukanaan hänellä oli A4-kokoa oleva tummanharmaa kansio.

- Tuo tuntolevy on kuulunut sotilaille nimeltä Alexander Girkin, korpraali. Kadonnut taistelussa Hangossa. Tässä saatte katsoa hänen kuvaansa. Samalla virkailija ojensi ryppyisen valokuvan, josta katsoi komea nuorimies.

Tätini huokaisi syvään. Vihdoinkin tuntolevy sai nimen ja kasvot.

- Saisinko tästä kuvasta kopion,
tätini kysyi.
- Ei missään nimessä,
mies vastasi jyrkästi.

- No sitten vaan lisätään korvausta, olen nopea oppimaan maan tavoille.

Tulkki puhui ja puhui ja vastaus oli aina ”Njet”. Lopulta tulkki sanoi, ettei onnistu edes rahalla.

- No nyt meillä on sentään nimi. Miten etenemme?

Taas tulkki puhui pitkään. Mies vastasi lyhyesti ja tulkki kirjoitti jotakin paperiin. Sitten mies meni katsomaan ulos ikkunasta, jolloin tulkki nyökkäsi ja osoitti kansiota. En ymmärtänyt, joten tulkki kuiskasi, mikä oli turhaa, sillä eihän mies suomea ymmärtänytkään.

- Se palkkio.

Tätini kaivoi lompakosta nipun ruplia ja antoi ne tulkille, hän otti siitä muutaman setelin pois, jotka antoi tädilleni takaisin ja laittoi loput sitten kansion väliin.

He kiittivät virkailijaa ja oven takana odotti toimistoapulainen, joka saattoi heidät ulos.

- Uskomattoman suuret kiitokset sinulle, en olisi itse koskaan päässyt näin pitkälle. Mutta mitä te siinä loppuvaiheessa keskustelitte.
- Kysyin häneltä olisiko mitään mahdollisuuksia saada tietoja Alexander Girkinin mahdollisesti elossa olevista omaisista.

- Upeaa,
vastasi tätini innostuneena,
mistä sinä tuon keksit?

- No, alan minäkin olla tästä poikkeuksellisesta jutusta kiinnostunut. Kuten kuulit, Alexander Girkin oli kadonnut taistelussa. Ehkäpä tekisimme palveluksen myös hänen omaisilleen kertomalla tuntolevyn löytämisestä.
- No, mitä hän sanoi?
- Hänellä saattaa olla kontakteja. Asia vie ainakin pari päivää ja maksaa kolminkertaisen summan tähän päivään verrattuna.
- Saa maksaa vaikka kymmenkertaisesti.

KUOKKALASSA

Tuntui epätodelliselta istua Alexander Girkinin tytärtä vastapäätä hänen pienessä mökinrötelössään. Mutta vieraanvaraisuudesta ei kyllä jäänyt mitään puuttumaan. Tuntui, että hän vähästään tarjosi parasta mikä hänelle vaan oli mahdollista.

- Uskomatonta!, oli tulkki pari päivää aikaisemmin huudahtanut puhelimesta.
- Alexander Girkinin tytär on löytynyt. Hän asuu Kuokkalassa Karjalan Kannaksella. Olen jo soittanut hänelle ja sopinut tapaamisesta. Hän oli ensin hyvin epäileväinen. Melkeinpä peloissaan olevan tuntuinen. Mitä enemmän kerroin asiasta, sitä enemmän hän alkoi olla suostuvainen tapaamiseen. Ehkä neuvostoajojen päättymisen jälkeen ihmiset eivät ole enää niin peloissaan.

Kirjahyllyltä katsoi valokuvasta sama nuori mies kuin minkä tätini oli viraston kansiossa olevasta valkokuvasta nähnyt. Itse asiassa kuva vaikutti täsmälleen samalta.

Tätini kaivoi käsilaukustaan tuntolevyn ja ojensi sen Alexander Girkinin tyttärelle.

- Haluaisin antaa tämän teille, muistona isästänne. Löysin sen Hangosta rannalta.

Vanhahko nainen hypisteli vähän aikaa tuntolevyä ja alkoi hiljaa nyyhkyttää ja sanoi

- Kunpa äitini olisi vielä elossa ja olisi saanut koskettaa tätä esinettä.
- Tiedättekö mitä isällenne oikein tapahtui sodassa, kysyi tulkki
- Isäni komennettiin talvisodan jälkeen Hankoon, koska hän tunsi kaupungin ja sen ympäristön erinomaisesti. Hän oli lapsuudessaan aina aikuisuuden kynnykselle saakka perheensä kanssa viettänyt oikeastaan kaikki kesät Hangossa.

Tytär keskeytti tarinansa ja hypisteli ajatuksissaan tuntolevyä. Hän ei ilmeisesti oikein halunnut jatkaa kertomista.

Lopulta hän sanoi,

- Näistä asioista on jo kauan aikaa, mutta edelleen ajattelen niitä lähes päivittäin ja minun on vaikea niistä puhua.

Sitten hän kuitenkin jatkoi.

- Saimme viestin, että isäni oli kadonnut Hangossa sotatoimissa. Useita vuosia sodan jälkeen eräänä iltana oveemme koputettiin. Oven takana seisoj erittäin juovuksissa oleva mies ja äitini yritti pitää hänet ulkopuolella. Lopulta mies mutisi tunteneensa isäni, joten äitini laski hänet sisään.

- Mies kertoi ryypänneensä sodan jälkeen itsensä juovuksiin päivittäin. Se oli kuulemma ainoa keino puuduttaa muistot sotakokemuksista. Eräs asia, joka oli häntä vaivannut näihin päiviin asti, oli isäni tapaus.
- ”Tapaus”?, ihmetteli tätini, eikö hän kadonnut taistelussa?

- Ei,
oli suora vastaus.

Nyt alkoi tätini olla entistä kiinnostuneempi.

- Mitä sitten tapahtui?
- Mies kertoi olleensa komppanian kirjuri ja eräänä päivänä politrukki määräsi hänet kutsumaan komppaniansa puhutteluun, joka pidettiin Hangossa eräällä rannalla. Politrukki oli osoittanut kädellään merelle ja raivonnut, että tuolla, melkein näköetäisyyden päässä eräällä majakkasaarella majailee suomalaisia fasisteja ja että heidät tullaan sieltä ankaralla kädellä pyyhkimään pois.
- Tämän jälkeen hän oli kysynyt, ketkä olivat vapaaehtoisia tähän tehtävään. Noin puolet sotilaista nosti kätensä.
- Ette ilmeisesti oikein ymmärtäneet, kun kysyin, ketkä ovat vapaaehtoisia, oli politrukki kiihtyneenä sanonut.

Suurin osa oli ymmärtänyt vihjeen ja nostanut kätensä.

- Ne, jotka eivät ole vapaaehtoisia, eivät tältä rannalta omin jaloin lähde, ymmärrätkö?
Kaikki muut olivat nostaneet kätensä, paitsi isäni.

Politrukki oli siirtynyt aivan isäni eteen niin, että heidän kasvonsa melkein koskettivat ja huutanut niin, että sylki oli roiskunut isäni kasvoille,

- Te ette siis ole valmis puolustamaan isänmaatamme suomalaisia fasisteja vastaan!
- Tunnen Hangon ja sen ihmiset hyvin enkä tiedä heidän joukossaan olevan yhtäkään fasistia. Sen sijaan kunnon ihmisiä. Senkin takia palvelukseni täällä on ollut raskasta. Olenkin jo pyytänyt siirtoa muualle, mutta en ole vielä saanut siihen vastausta.

Politrukki oli katsonut isääni epäuskoisena. Kukaan muu ei ollut koskaan uskaltanut puhua hänelle tähän tapaan. Kaikki olivat aina pelänneet häntä ja siitä hän oli myös nauttinut.

Politrukki oli astunut muutaman askeleen taaksepäin, ottanut pistoolinsa kupeellaan olevasta kotelosta, osoittanut sillä isääni ja huutanut:

- Viimeisen kerran: vapaaehtoisuus vai luoti?
- Isäni oli sanonut rauhallisesti: ”Parempi kuolla seisten kuin elää polvillaan”.

Tuskin oli isäni saanut sanottua viimeisen tavunsa, kun kuului laukaus. Politrukin kasvot olivat näyttäneet mieluoliselta. Hän oli kumartunut isäni ruumiin puoleen, repäissyt hänen kaulastaan tuntolevyn, heittänyt sen mereen ja sanonut kirjurille,

- Te vastaatte siitä, että tuon koiran ruumis otetaan mukaan veneeseen matkalla majakkasaarelle ja että se ulapalla heitetään mereen. Sotapäiväkirjaan te merkitsette hänet kadonneeksi taistelussa. Vaikka ei hän sitä kunniaa ansaitsisikaan.

Kaikki olivat huoneessa hiljaa pitkään. Tätini ja tulkkikaan eivät voineet estää kyneleitään.

Pienen ajan kuluttua tytär kuitenkin jatkoi tarinaansa.

- Miehen vierailun jälkeen äitini alkoi ottaa yhteyttä eri viranomaisiin kysellen politrukista ja voisiko häntä saada jotenkin vastuuseen tapahtuneesta. Lopulta hänet kutsuttiin johonkin virastoon antamaan lisäselvitystä.

Tytär oli taas hiljaa vähän aikaa.

- Muistan vieläkin millainen leninki äidilläni oli yllään, kun hän lähti tuosta ovesta. Sen jälkeen en ole äitiäni nähnyt. Isoäitini sitten kasvatti minut. Parin kuukauden kuluttua luonamme kävi nainen, joka kertoi olevansa vierailulla olleen kirjurin äiti ja tienneensä poikansa vierailusta. Poika oli eräänä päivänä lähtenyt kotoa, eikä häntä enää sen jälkeen ollut näkynyt. Kuultuaan myös äitini katoamisesta, hän oli alkanut itkeä eikä sanonut enää sanaakaan.

Pieni hiljaisuus ja sitten tytär melkeinpä vähän hymähtäen jatkoi

- Me kaikki muut sitten opimme elämään polvillamme.

- Ettekä nyt, kun olot ovat Venäjällä hieman vapaammat, ole yrittäneet saada jonkinlaista selvitystä ja oikeutta asiaan?
- Ensin vähän sitä aloittelimme, mutta sitten kuulimme, että politrukin lapsenpoika oli Pietarissa merkittävässä asemassa ja liikkui jopa nykyisen presidentin lähipiirissä. Lopetimmeekin selvittelyt, sillä niin paljoa asiat eivät Venäjällä ole muuttuneet.

Ennen lähtöämme tytär ojensi tuntolevyn tädilleni takaisin ja sanoi,

- Viekö se takaisin Hankoon. Siellä on myös isäni ja siellä hän vietti paljon onnellisia vuosia. Tuntolevy kuuluu sinne.

HANGOSSA

- Kiitos kutsusta. Päätit sitten lopulta kutsua vanhan ystäväsikin tänne kartanoosi.
- Näitä kutsutaan Hangossa huviloiksi.
- No kartanolta tämä minusta kyllä vaikuttaa.

Ystäväni kierteli taloa ja ihasteli.

- Remontin tarpeessahan tämä kyllä on. Kylpyhuoneen laittaisin ensimmäiseksi. Sehän on niin iso, että sinne mahtuisi hyvin jopa jacuzzi.
- Kyllähän sinä minut tunnet, muutan tätä taloa niin vähän kuin mahdollista.
- Juuri näin. Ja kun olet aina ollut kiinnostunut historiasta, niin toivoisit varmaan, että seinät osaisivat puhua...
Kuten esimerkiksi tämä seinällä oleva kehystetty mikä tämä metallinpala nyt sitten lieneekään.
- Myyjä halusi jättää sen siihen paikalleen. Oli hänen mielestään niin oleellinen osa taloa, ettei halunnut ottaa sitä mukaansa. Niin, siihen kyllä liittyy mielenkiintoinen tarina, jos jaksat kuunnella.
- No, kerro